

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

TOENEMENDE INVLOED

Als begin juli het dagelijks bestuur van de Internationale Humanistische en Ethische Unie zijn jaarlijkse bijeenkomst houdt, zal er alle aanleiding zijn om met enige trots te constateren, dat de internationale verbindingen van het humanisme zich gedurende het laatste jaar voorspoedig hebben ontwikkeld. Er is niet alleen in toenemende mate vraag naar lectuur uit alle delen van de wereld, maar er worden ook in vele landen groepen gevormd, die zich met het humanisme bezighouden, lezingen organiseren, lectuur verspreiden en mensen uit velerlei levenskringen weten te interesseren. Uit het jaarverslag over 1960 blijkt deze groei duidelijk, al was het alleen maar door de steeds in omvang toenemende correspondentie van het secretariaat. Men krijgt sterk de indruk, dat er over de gehele wereld vele mensen en groepen zijn, die zich humanist noemen en er naar snakken, om contacten met anderen op te nemen, en uit te breiden. En er bestaat geen twijfel over, dat het derde congres, dat volgend jaar in Oslo wordt gehouden, niet alleen bezocht zal worden door afgevaardigden en leden van de nu aangesloten organisaties, maar eveneens door belangstellenden hier buiten, zoals dat ook in Londen in '57 het geval is geweest. En evenals toen kan verwacht worden, dat er een sterke impuls van zal uitgaan, die tot vorming en aansluiting van vele nieuwe groepen zal leiden.

Hoe verschillend van grootte en invloed die groepen zijn blijkt uit de lijst van kandidaten, die zich voor aansluiting hebben gemeld en over de toelating waarvan het dagelijks bestuur een advies aan het algemeen bestuur moet uitbrengen. Voor de eerste keer

is het in Australië gelukt tot een, nog kleine organisatie te komen, welke voorlopig nog slechts in een deel, zij het een dichtbevolkt, van dit reusachtige land een rol speelt. Maar het is opvallend, dat in het bestuur van deze groep mensen voorkomen die in het openbare en wetenschappelijke leven een voorname rol spelen en dat onder hen, die de toelating tot de Internationale aanbevelen ook een man is te vinden, wiens naam een begrip is in de wetenschappelijke wereld. Met bescheiden trots mag vermeld worden, dat een voormalige Nederlandse emigrant een voorname rol bij de voorbereidingen heeft gespeeld.

De bescheiden omvang van deze groep valt op nu zich ook een Franse organisatie voor het lidmaatschap heeft aangemeld. Het betreft hier een vereniging die zowel in het moederland als ook in de voormalige koloniën belangrijk opvoedkundig arbeid verricht en die een ledental heeft van 3 miljoen, verspreid over ruim 30 duizend groepen. Nog afgezien van de omvang is vooral van belang, dat de Humanistische Internationale daardoor ook in grote mate contact krijgt met Afrika en Azië. Wat dit laatste werelddeel betreft, behalve de reeds bestaande organisatie in India komt er daar in een andere provincie een nieuwe bij, terwijl ook sedert enige tijd in Korea een humanistische groep bestaat, die snel groeit en thans ook om toelating heeft gevraagd.

Deze feiten tonen aan, dat de in 1952 opgerichte Humanistische Internationale een gezonde groei vertoont en alle voorwaarden aanwezig blijken te zijn voor een toenemende invloed.

natuurlijk bewaart u de radiolezingen

Om U het bewaren mogelijk en het herlezen van de radiolezingen tot een genoegen te maken, is er een handig verzamelbandje te verkrijgen.

Aan dit linnen bandje, dat voorzien is van een gouden opdruk, zult U veel plezier beleven.

De prijs, die laag gesteld is, bedraagt f 1,95. Gireer het bedrag op postrekening 58 t.n.v. Humanistische Luisterking het Woord van de Week te Utrecht.

BEGRIIP EN RUIMTE

Wellicht hebt U enkele maanden geleden in de krant gelezen over de nieuwe schouwburg in de stad Tilburg, die volgens mensen die erover kunnen oordelen alle schouwburgen in Nederland in de schaduw stelt. Ter gelegenheid van de opening is er toen een toneelstuk opgevoerd van de bekende Engelse toneelschrijver Christopher Fry, Cortmantel geheten, en aan dit stuk heeft de toneelrecensente Jeanne van Schaik-Willink destijds in de Groene Amsterdammer een uitvoerige bespreking gewijd. Daarin komen enkele zinsneden voor die mij getroffen hebben en het punt van uitgang zijn voor wat ik U heb te zeggen.

Voor het goed verstaan van deze zinsneden is het nodig iets over de inhoud van het stuk te vertellen, om de vraag te begrijpen die mevrouw Van Schaik-Willink zich bij het zien van het stuk heeft gesteld, nl. of het gegeven zich wel leent voor dramatisering.

Het gaat hier om het conflict tussen de Engelse koning Hendrik II en de door hem tot kanselier gemaakte aartsdiaken van Canterbury, Thomas Becket, die daarna ook tot aartsbisschop wordt gepromoveerd en van wie de koning verwacht dat hij hem zal helpen in zijn strijd tegen de kerk van Rome. Het stuk speelt, zoals U begrepen zult hebben, in de Middeleeuwen.

Becket gaat zich echter allengs verzetten tegen 's konings politiek en daardoor komt er een einde aan een verhouding die tot boezemvriendschap was uitgegroeid. Onder de openlijke vijandigheid blijft er bij de koning toch een verborgen sympathie voor zijn tegenstander bestaan.

Wanneer hij in een onbewaakt ogenblik zich in tegenwoordigheid van zijn hovelingen even laat gaan tegen Becket, wordt dit door die dienaren zo uitgelegd dat zij de aartsbisschop opzoeken in Canterbury en hem in de kathedraal vermoorden. Nu is de koning wanhopig en, beroofd van het tegenwicht dat hij in Becket vond, verliest hij ook de weg in de politieke verikkelingen en komt hij in één van zijn oorlogen ellendig aan zijn eind.

Mevrouw Van Schaik heeft nu bezwaren tegen het stuk omdat, zegt zij, het toneel zich wel bezig kan houden met hartstochten en karakter-eigenschappen die tegen een idee mogen opbotsen, maar — en om die regels is het mij nu te doen — „de bewegingen van het denken, het rationele gebied van ons denken, hoort niet thuis in het drama. De tegenstelling Hendrik—Becket is een kwestie van politiek en hoort typisch tot dat rationele gebied waar de wetten van de menselijkheid — gelijk wij dagelijks met pijn moeten leren, niet meer van toepassing zijn”.

In zijn algemeenheid lijkt mij deze stelling voor discussie vatbaar. Waar het mij echter om gaat en wat ons nadenken verdient, is de kwestie van de begrensdheid van het gebied van het rationele, waar, zoals mevrouw Van Schaik het uitdrukt „de wetten van onze menselijkheid niet meer van toepassing zijn”. Hier zou ik tegenover de rede, het rationele,

het woord **begrip** willen stellen dat ons binnen de grenzen van het menselijke houdt. Het staat voor mij vast dat in wat wij onder begrip verstaan het rationele volledig meesprekt, maar niet alleen aan het woord is. Begrip hebben van of voor iets of iemand onderstelt nog andere vermogens dan de rede, de ratio. Wat wij verstandelijk vatten hebben wij nog niet in al zijn omvang en strekking begrepen. In het woord begrip spelen nog andere factoren mee die wij kunnen noemen: een zuiver of gezuiverd gevoel, inzicht, wijsheid, een intelligentie waarin het puur verstandelijke lichtvoetiger en speelser is geworden, kortom vermenschlijkt is. We kunnen in dit verband ook denken aan de beroemde woorden van de Franse denker Pascal die het had over de redenen van het hart die de rede niet kent (*le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas*).

Ik sprak daarnet van een gezuiverd gevoel, want het gevoel zonder meer binnensmokkelen in het begrip als iets dat meer en ruimer is dan het pure verstand zou een gevaarlijke onderneming zijn. Troebele gevoelens hebben de strekking zich met verstandelijkheid te paren tot een kwaadaardige slim of sluwheid. Het gaat er echter niet om het element van redelijkheid menselijk te verlagen maar het meer ruimte te geven en dit kan alleen door een zuiver gevoel, dat als het ware door de zeef der intelligentie is heen gegaan. Mevrouw van Schaik sprak over de wetten van onze menselijkheid en over het niet straffeloos kunnen overtreden van die wetten zonder onze menselijkheid te schaden. De pure verstandelijkheid zou die grenzen gemakkelijk kunnen overschrijden wanneer zij zich niet tot begrip heeft vermenschlijkt. Een eenvoudig voorbeeld maakt dit duidelijk. Men kan bijvoorbeeld een knappe dokter zijn die een juiste kijk heeft op ziekten en ziekteverschijnselen, maar een knappe dokter die niet alleen ziekten onderkent maar het oog gericht houdt op de zieke mens is pas een dokter met dat begrip voor de zieke dat men van hem mag verwachten.

De zuiver verstandelijke mens beweegt zich in een beperkte en koele ruimte en men voelt het ook dat die ruimte beperkt en kil is. Hij mag dan vaak gelijk hebben maar het is er hem ook om te doen gelijk te krijgen. Een wijs mens die begrip heeft van de beperktheid van onze ervaringswereld en van de veelvormigheid van het leven en ook niet wie anders is dan hij met zijn eigen maatstaven wil beoordelen, zal niet zozeer behoefte hebben aan gelijk krijgen. Omdat hij ook enig begrip heeft van zichzelf weet hij dat dit gelijk nooit meer zal zijn dan zijn eigen gelijk. Nu doet zich wonderlijk genoeg juist vaak bij mensen die altijd gelijk willen hebben het geval voor dat zij, wanneer zij hun gelijk niet krijgen, zich dadelijk ongelijk voelen, dwars tegen alle redelijkheid in. Juist hier, bij het zuiver verstandelijke type, ligt een grote kans dat een ongezuiverd stuk emotie binnen sluipt. Het is juist het begrip als verruimde redelijkheid

dat waakt tegen de overspoeling van het oordeel door emoties.

De zich op zijn rationaliteit beroepende en beroemde verstandsmens laat zich soms lelijk in de kaart kijken. Dit ligt in de starheid van het puur verstandelijke dat op zijn gelijk uit is, dat afsluit van het andere van zichzelf, dat niet meer in voortdurende beweging is wat volgens mij het kenmerk moet zijn van geestelijk levend mens.

Niet alleen wijzelf zijn in beweging of behoren dit te zijn, we weten sinds de Oude Grieken al dat „alles stroomt”, dat men zich nooit tweemaal in eenzelfde rivier kan baden en dat in alles het tegendeel van zichzelf ligt besloten.

Wat nu het humanisme kenmerkt — en ik bedoel hier bepaald niet alleen mee ons zgn. modern humanisme, maar heel het streven in de menselijke geschiedenis dat wij met die naam aanduiden — is volgens mij juist het zoeken naar begrip. Kijk, dit is een werkelijk zoeken zonder de pretentie of overmoed ergens of eenmaal het ware wezen of de ware aard der dingen in een begrip vast te klemmen. Onze begrippen evolueren steeds met ons inzicht en oordeel. Wij zijn wel wet- en normzoekende wezens maar zoeken geen vaste, absoluut zekere, eeuwige, doch slechts met ons en dóór ons veranderende wetten en normen. Hier ligt nu, dunkt mij, een wezenlijk onderscheid met de Godsdienst die mede zijn stempel heeft gedrukt op de beschaving waarin wij leven, het Christendom. Het Christelijk geloof onderscheidt zich juist daardoor dat het niet zoekt maar reeds bezit, nl. een geopenbaarde waarheid. Ik wil hiermee niet zeggen dat die geopenbaarde waarheid zich zonder meer aan de passief aanvaardende mens opdringt; ook het geloof vraagt strijd maar in laatste instantie wordt het gegeven, zoals ook de openbaring gegeven is. Voor de humanist is zulk een punt van uitgang een willekeurige en ongrijpbare oorsprong, het Christelijk geloof om zijn irrationaliteit ontoegankelijk voor zijn begrip en daarom onaanvaardbaar. Wel is in de ontwikkeling en formulering van de christelijke leerstukken de ratio van grote betekenis geweest en vooral de Katholiek vindt in het rationeel opgebouwd begrippensysteem van zijn kerk een krachtig argument voor het Katholieke geloof.

In tegenstelling hiermee is het humanisme maar een rationeel zeer vaag omlijnde levensleer. Maar dit betekent tevens dat deze afwezigheid van een rationeel scherp omlijnd beginsel het humanisme juist in staat stelt ruimte te scheppen voor een beweeglijke begripsvorming.

Als wij dit principiële onderscheid duidelijk in het oog houden, kunnen we ook gevoegelijk erkennen, dat wij als humanisten leven in een historisch gesproken in sterke mate Christelijke beschavingswereld. Maar dan maken wij wel onderscheid tussen de christelijke leerstellingen en de eisen van het christelijk leven. Als humanist, ongelovige, vrijdenker, atheïst of hoe men hen die het

christelijk geloof niet aanhangen ook wil noemen kan men een goed deel van die eisen aanvaarden en het is zelfs zeer de vraag of in die zin de christelijke gelovigen in het algemeen christelijker zijn dan de ongelovigen. Zodra de humanist te doen krijgt met het in strikte zin genomen christelijke geloof en met de veelvuldige consequenties daarvan op maatschappelijk en geestelijk gebied in uitingen van onverdraagzaamheid en geestelijke heerszucht, ligt de zaak geheel anders. In de eisen van christelijk leven als barmhartigheid en gerechtigheid voelt de niet-gelovige humanist zich veelal menselijk verbonden met de christelijke medemens zelfs zo dat men zich soms gezamenlijk moet verzetten tegen bedreigingen tegen de menselijke beschaving die zich bij voorkeur bedienen van een christelijk kleed, maar inwendig het christendom meer bedreigen dan een openlijke bestrijding.

Als voorbeeld zou ik niet zoiets als het nazisme willen noemen, maar een subtieler, zowel voor humanisten als christenen schijnbaar aannemelijker verschijnsel als de Morele Herbewapening. Is het, moeten wij vragen, menselijk en christelijk gesproken, toelaatbaar de wereld te verdelen in twee delen, het goede en het kwade deel, waartussen de mensen moeten kiezen, tussen een ideologie van duisternis en een van licht, welke laatste door de beweging zelf wordt vertegenwoordigd, met al de funeste gevolgen die uit zulk een zwart-wit schema kan voortkomen? In de tweede plaats moet men zich afvragen, of het, weer menselijk en christelijk gesproken, mogelijk is eisen te stellen van niet minder dan absolute reinheid, eerlijkheid, onzelfzuchtigheid en liefde? Men moet zich dan in de eerste plaats afvragen of de propaganda voor deze beweging zelf aan deze eisen voldoet. Zo niet — en ik durf gerust beweren dat geen sterveling aan deze eisen — absoluut nog wel — kan voldoen, dan zal zulk een propaganda eer het tegendeel van die eisen bevorderen. Hier missen wij nu net die kant van het christendom die ons humanisten na aan het hart ligt, hier missen wij ook dat begrip voor menselijke maat en menselijke mogelijkheden, voelen wij een kruistochtgedachte die als alle kruistochten in het verleden niet anders dan ellende en haat heeft gezaaid. De wereld is nu eenmaal niet zo gevaarlijk eenvoudig in tweeën te delen. Hier ontbreekt de bescheidenheid van het inzicht in de betrekkelijkheid en veranderlijkheid in de wereldverhoudingen. Hier wil men weer het begripsloze en onvruchtbare gelijk.

Om nog even terug te keren naar ons uitgangspunt, het stuk van Christopher Fry, niet alleen in de schouwburg, maar ook op het toneel van het menselijk leven kan zich geen werkelijk drama afspelen tussen gelijk en ongelijk, wel tussen begrip en onbegrip en het behoort tot de dramatische gang van de mensheid, vaak in vertwijfeling, maar onaflaatbaar te zoeken naar de ruimte van het begrip.

O. NOORDENBOS

Luistert U ook elke 1e dinsdag van de maand naar onze uitzending via de A.V.R.O.-microfoon?

Zie voor de juiste tijd ons overzicht van de komende lezingen.

EZEL OF WEZEL

Enige tijd geleden kwam ik een uitspraak tegen van een Leidse hoogleraar in Wending, het tijdschrift van de Hervormde Kerk in ons land — een voortreffelijk geredigeerd tijdschrift — waarin geschreven werd dat de sexualiteit een mysterie is, waarvoor de mens een panische angst bezit. De sexualiteit, aldus deze hoogleraar, is een kracht die in het duister werkt en tot de angstige nachtzijde van ons bestaan behoort. Ik behoef U nauwelijks te zeggen dat dit standpunt velerlei commentaar verdient, maar ik wil Uw aandacht voor één aspect vragen. Namelijk de panische angst waarover hier gesproken wordt. Zoals U weet is panisch van Pan afgeleid. Ik vermoed dat de hoogleraar in kwestie inderdaad wel even aan Pan gedacht heeft. Van Pan immers wordt verteld dat de jonge meisjes gillend wegliepen, wanneer zij hem met zijn bokspoten uit de struiken zagen opduiken: zoals alle jonge meisjes het eng vinden wanneer hun vriendjes al te dicht bij hen komen. Pan was bij de Grieken één van de goden die nauw met Dionysos verbonden was, een god die met de aarde te maken had. Een herdersgod, die op het platteland thuis hoorde, een god, die de goede orde in de war stuurde en met wie de Grieken terdege rekening hielden. Zelfs onderaan de Akropolis, de burcht van Athene, was een grot waar hij vereerd werd. Dat wil zeggen vlak bij de plaats waar één van de schoonste bouwwerken der mensheid de godin der wijsheid een tempel verschafte.

Over Pan wordt verteld dat hij in overmoed op een zekere dag Apollo, de zonnegod, uitdaagde tot een wedstrijd in muziek. Hij, Pan, speelde op de eenvoudige herdersfluit en Apollo bespeelde de lier, een verfijnd en geraffineerd instrument.

De Romeinse dichter Ovidius zegt dat iedereen het erover eens was dat Apollo het schoonste speelde, maar koning Midas, een vriend van Pan, dacht er anders over en roemde Pan uitbundig. Apollo, hierdoor bedledigd (ijdelheid was hem blijkbaar niet vreemd!), straffte Midas met ezelsoren. De ezel was in de Griekse oudheid niet alleen een dom beest, maar ook een erotisch onbeheerst dier, een wulps beest. Denkt U maar aan de verhalen van Apuleus, de gouden ezel, een serie vrijmoedige, vaak erotisch prikkelende geschiedenissen. U zult met mij eens zijn dat Midas geen wijs man was. Hij had kunnen zwijgen en had kunnen denken, alles op zijn tijd, nu eens Bach en dan Branssens, nu eens Mozart en dan een negro-song. Hij, Midas, werd per slot van rekening niet gedwongen zoals Paris, die uit moest maken wie van drie godinnen de schoonste was: een onmogelijke situatie waar wel narigheid uit voort moest komen!

Bij het denken over dit verhaal vroeg ik mij af, wat er met Midas gebeurd zou zijn wanneer hij Apollo gekozen had. Pan zou kwaad geweest zijn, neem ik aan (of zou hij verstandiger dan Apollo geweest zijn?); hij zou Midas veranderd hebben, in wat? In ieder

geval in het tegendeel van een ezel, b.v. in een wezel. Niet omdat het rijmt, maar omdat de ezel dom, de wezel slim is, omdat de ezel wulps is en de wezel zijn sexualiteit op vreemde wijze beleeft: het diertje zou namelijk via zijn oren bevrucht worden, en via de mond ter wereld brengen. Een vreemde, weinig plezier garanderende sexualiteit! Daarenboven is de wezel bang, iets wat niet van de ezel gezegd kan worden. Ja, misschien heeft hij wel de panische angst waar ik over sprak.

Ik zal U niet vermoeien met een beschouwing over Pan en Apollo, waarover wel het een en ander gezegd kan worden, maar ik kan toch niet nalaten erop te wijzen hoe merkwaardig het is dat de Grieken twee zo tegengestelde goden naast elkaar vereerden. Beide werden gerespecteerd, beide werden dankbaar en vol ontzag vereerd. Voor beiden bestond angst, niet alleen voor Pan, die de jonge meisjes achterna zat, niet minder voor de zonnegod, die met zijn pijlen de pest kon verwekken. Pan was de god van de aarde, van de vruchtbaarheid, hij leidde een eenvoudig leven, vermaakte zich met eenvoudige liederen en stond dichtbij de dieren en het vee. Hij had te maken met Dionysos, de god der vervoering en extase, de god die de mens geheel buiten zichzelf wist te brengen: een god voor wie de man zijn vrouw, de vrouw haar man en kinderen vergat, de god die maakte dat de mensen de stad en de cultuur vergaten. Wat er bij zijn feesten gebeurde was geheim, maar wie hem niet respecteerd werd zwaar gestraft: het bekendst is de koningszoon, Pentheus, die door de volgelingen van Bacchos-Dionysos uiteengescheurd, verscheurd werd. Geheel anders Apollo. In de bloeiperiode van Griekenland gold hij als de god van de cultuur, van de zelfbeheersing, van de doorzichtige stijl, de god van de zon, van het licht. Hij genas ziekten, maar zijn liefdesleven verliep in een aantal slecht geslaagde avonturen met jongelingen en meisjes.

Het was een merkwaardige cultuur, die de verering van twee zo verschillende beginselen verdedigde en er is sindsdien wel veel veranderd in het Westen. Pan is de slechte god geworden, de man met bokkepoten en hoorntjes op het hoofd, de duivel zelf. Deze verandering zet midden in de bloeitijd van Griekenland reeds in, want in dezelfde tijd dat de treurspeldichters Dionysos nog hoog vereerden, waren de filosofen al bezig hoger en lager te onderscheiden, lichaam en geest tegenover elkaar te stellen, maakte Socrates zich druk over de vraag wat goed en wat slecht is en ontstond de ethische levenshouding en beschouwing, die een paar eeuwen later geënt op de joodse wijze van leven het christendom zou voortbrengen. Pan werd gedood en naar de hel verbannen en de alomvattendheid van het Griekse leven kreeg een diepe scheur. Aan de ene kant stond nu het aardse in de mens, dat laag gesteld werd, dat slecht ge-

oordeeld werd, aan de andere kant het hogere, dat nastrevenswaardig, dat niet stoffelijk maar geestelijk zou zijn. De mens moest zichzelf te boven komen, hij moest proberen de bonte verscheidenheid die in hem werkzaam is en die in hem gist en borrelt als één geheel te beleven. Het lukte hem echter niet zichzelf als een zinvol geheel te beleven zonder de ene helft van zijn bestaan naar de duivel en de andere helft naar heiligen en naar de hemel te verwijzen.

Letterlijk verscheurd werd Pentheus omdat hij de god Dionysos niet respecteerde. Midas kreeg ezelsoren omdat hij Apollo onderschatte. Zo straffen de goden der Grieken. Geheel anders is de verscheurdheid van het christendom. Nu wordt de mens heen en weer gedreven tussen god en duivel en het nooit opgeloste probleem van de kerk blijft de almacht van god te rijmen met de macht van de duivel. Wanneer de mens de duivel onderschat is hij tot een kleurloos en bloedarmoedig leven gedoemd, wanneer hij de duivel overschat tot schuld en boete gedwongen.

Zeker, de Grieken maakten nog wel gradaties, zij erkenden wel verschillen tussen belangrijke en onbelangrijke goden. Maar het was bij hen nooit goed er één te verwaarlozen, zij waren allemaal levensnoodzakelijk. In onze tijd verandert het décor opnieuw! Ook wij spreken over verscheurdheid. Men jammert en klaagt erover. Onze schilders en dichters, onze schrijvers en filosofen leren ons zien hoe paradoxaal en vreemd de mens is en hoe weinig er te vinden is van een eenheid. We vinden ze onbegrijpelijk, Picasso, Lucebert, Harry Mulisch en zo vele anderen. De mensen die zij verbeelden, de wereld van dieren en dingen, die ons zo wonderlijk en onbegrijpelijk en toch boeiend en authentiek lijkt. Mulisch schrijft in Voer voor Psychologen: „Mijn maatschappelijke, psychologische identiteit staat nergens vast, neen, ik heb er geen. Alleen in zoverre staat zij vast; en misschien definitiever dan die van velen, die „iemand” zijn... Ben ik iemand. Dat moet ik allereerst te weten komen.” In ieder geval wordt in al dit werk

duidelijk dat er over de mens niet langs de lijnen van een schema te spreken valt. Geen zwart-wit, geen ezel-wezel-tegenstelling, geen duivel-god-splitsing redt de overzichtelijkheid, de eenheid van ons bestaan. De dichters en schilders ontdekken dagelijks nieuwe aspecten, nieuwe uitzichten en doorzichten. Wij staan daarbij verbijsterd en verwonderd te kijken en ontdekken dat zij nog gelijk hebben ook en dat de wereld wel heel anders is dan wij hem ons voorstelden. Nu moet U niet denken dat deze nieuwe wereld, die zeer rijk is, die zeer bont is, die vaak verrukkelijk en vaak verschrikkelijk is, een wereld zonder goed en kwaad is. Integendeel, goed en kwaad is er ook weer, maar niet volgens de oude indelingen en wij weten de weg nog nauwelijks.

Ezels zijn niet zulke stompzinige en verwerpelijke dieren als men vroeger dacht en wezels, ook al lijken ze elegant en slank, ook al bewegen zij zich snel en behendig, zijn toch eigenlijk kwaadaardige kippenmoordenaars.

Zo is het ook met de sexualiteit: op zichzelf niet slecht of goed, soms een onbegrijpelijke kracht, die mensenlevens geheel op stelten zet, vaak groots en inspiratie gevend tot werken van schoonheid, soms minderwaardig en gemeen. Ezels als helden, ezels als lafaards, ezels als beminnelijke dieren, ezels als smeurlappen. Wezels als intelligente wijsgeren, maar ook als bloedeloze fantomen.

En wij arme Midassen en Parissen moeten maar kiezen, zo is ons leven nu eenmaal; alleen we moeten niet eens voor goed kiezen, maar iedere dag opnieuw. Doortrokken van de verbijsterende grootsheid van het menselijke bestaan zullen we dus in onze vervelende dagelijkse vaalheid nu eens een bezoek dienen te brengen aan de grot van de goede herders en boeren — god Pan, dan weer bij de god van 't licht, van de cultuur te verschijnen en ook al zal men ons van verscheurdheid beschuldigen, we zullen moeten trachten een ieder het zijne te geven, zo goed als maar mogelijk.

V. W. D. SCHENK

zeilkamp 1961 - langweer (fr.)

Na het geslaagd zeilkamp in 1960 wordt in 1961 opnieuw een familie-zeilkamp gehouden en wel van 5 t/m 19 augustus 1961. Prijs f 65,— per week (alles inbegrepen). Opgaven zo spoedig mogelijk.

Leiding: De Heer en Mevrouw L. Kamminga, Groningerstraatweg 132, Leeuwarden. Tel. (05100) 26741.

Voor volledige inlichtingen: Oudegracht 152, Utrecht (030) 10163.

lezingen voor de radio

- zo. 25 juni VARA 9.45 uur: Mevr. D. Heroma-Meilink: „Spijt en Nijd”.
- zo. 2 juli VARA 9.45 uur: Prof. dr. G. Stuiveling: „De Genestet herdenking”.
- di. 4 juli AVRO 15.30 uur: F. P. Huygens: „Kunnen zijn, wie men zijn moet”.
- zo. 9 juli VARA 9.45 uur: H. J. Blackham: „Internationaal humanisme”.

TREINEN

Zeer onlangs bevatten de dagbladen alarmerende berichten over de gang van zaken bij de Nederlandse Spoorwegen. Deze berichten vielen ons ijskoud op het lijf. In de eerste plaats, omdat wij altijd zeer trots zijn geweest op de prestaties van onze nationale vervoermaatschappij. Het was niet zo maar een zegswijze, dat men op de treinenloop zijn horloge gelijk kon zetten. Ik heb het meermalen gedaan.

In de tweede plaats omdat de Spoorwegen ons vlug, redelijk veilig, indien nodig verwarmd en nog al voordelig naar de plaats plachten te brengen, waar onze tegenwoordigheid werd verlangd, hetzij door onszelf, hetzij door anderen.

In de derde plaats waren wij geschokt door de berichten van vertraging en verwarring, omdat wij juist het voornemen hadden wederom van de diensten der N.S. gebruik te maken, teneinde onze eerlijk verdiende vakanties te gaan doorbrengen in een verward deel van het vaderland.

Daarom begaven wij ons op de laatste werkdag met loden schoenen op weg en dat kwam niet alleen door de zware koffers met al die jurken, schoenen en jassen en de andere reserve- en hulpstukken, die wij altijd plegen mee te voeren, ook voor een korte afwezigheid. Het kwam ook niet voort uit een gevoel van weemoed of spijt, dat wij onze dagelijkse bezigheid en ons huis achter ons moesten laten. Wij behoren niet tot de mensen, die de arbeid node onderbreken, omdat dit nu eenmaal door de collectieve arbeidsovereenkomst is voorgeschreven. Wij kunnen wel even buiten de loonarbeid en voor ons levert de verkorting van de werktijd nimmer enig probleem op. Wij hebben recreati ruimten ontdekt, die tot dusver aan het oog van defensie en de overgrote meerderheid der landgenoten zijn ontsnapt en dragen wat peperbekjes mee voor de donkere dagen.

Onze loden schoenen waren het gevolg van de vrees, dat wij onze vakantiebestemming niet zouden bereiken, of dat wij er pas zouden aankomen op het ogenblik, dat de dienstrooster alweer het vertrek voorschrijft.

Aangenaam verrast waren wij dan ook, toen wij bespeurden, dat de tram, die ons naar het spoorwegstation moest brengen niet al te lang wegbleef. De trams reden dus nog en met niet al te grote tussenpozen! Weliswaar hadden de kranten van de trams geen kwaad gesproken, maar nu de zomerdienstregeling van de N.S. ineens stortte, scheen ons niets natuurlijker dan dat ook de rest van het leven gedesorganiseerd zou zijn. Maar neen, de tram reed, de winkels van tabakswaaren, sinaasappels, pepermint en wat men verder op een flinke reis nodig meent te hebben, waren geopend en men kon er vlot zijn inkoop doen.

Hoewel wij over een ruime ervaring als krantenlezer beschikken en in de loop der jaren enig inzicht hebben verworven in de wijze waarop het dagbladbedrijf zijn dagelijkse schokkende nieuws verwerft en aan-

biedt, waren wij toch zo zeer onder de indruk van de berichtgeving, dat wij verwachtten het spoorstation in volkomen verwarring te zullen aantreffen.

Welnu, niets was minder waar. De jongelui uit de ulo-scholen, die de reisbiljetten door de loketten plegen te schuiven, deden hun werk alsof er geen vuiltje aan de lucht was. Rustig ruilden zij de kleine stukjes karton voor groot geld. Ik had vaag verwacht, dat in de stationshal goudgebieste mannen in paniek heen en weer zouden rennen met de uniformpetten achterop het klambezweete hoofd, signaalfluiten tussen de lippen en spiegeleieren in de hand.

Ook had ik in stilte gevreesd dat er wanhopige mannen zouden staan, die de reisbegeerige mens zouden toeroepen: „Ga maar terug, er rijden geen treinen meer, alles ligt in de soep, we houden er mee op!”

En misschien — want ook daarop hadden de kranten gezinspeeld — zouden er treiterige employé's zijn, die alles te langzaam of verkeerd deden teneinde de chaos nog groter te maken. Maar niets van dit alles. Misschien hield de staf van de N.S. voor het oog van de wereld, die nog een kaartje moest kopen, de schijn op, met ijzeren discipline. Op de perrons zou dan de duivelse chaos heersen, die Vestdijk in De Kelner en de levenden zo beklemmend heeft beschreven.

Wij begaven ons naar de plaats, vanwaar volgens de aanwijzingen onze trein zou vertrekken. Die trein stond er. Rustig en efficiënt als altijd wierpen beampten postzakken in en uit de trein en vlotte jongens manoeuvreerden met vrachtlorries tussen de menigte. Wij namen plaats, nadat wij de koffers met japonnen, tandenborstels en pantoffels in het net hadden gelegd. Wij zetten ons aan het oplossen van een puzzle in de verwachting, dat de trein nog in geen uren zou vertrekken. Met veerkrachtige stap passeerde ons een conducteur die de bestemming van de trein afriep en de deuren dichtmaakte. Precies op tijd begonnen wij te rijden en precies op tijd kwamen wij aan.

Toen wij onze reis vervolgden in een autobus zat daarin een heer, die constateerde, dat onze trein knapjes over tijd was. Het was hem duidelijk aan te zien, dat hij daarover innig voldaan was. Hij had het wel gedacht. Het was een bende, meneer. En hij weidde breedvoerig uit over het onvermogen der directie en de onwil van het personeel, die slechts symptomen waren van de desolate toestand, waarin ons land verkeerde.

Hij was nog niet geheel uitgesproken, toen wij de autobus moesten verlaten. Maar ik ben er zeker van, dat hij vóór de volgende halte de geest van Benito Mussolini heeft opgeroepen, die dan toch maar kans had gezien de treinen op tijd te laten rijden.

Want Mussolini moge dood zijn, enkele bewonderaars leven nog. En die kikkereen er altijd lekker van op, dat er een trein te laat komt.

H.H.